SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 5
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING TOVLAMACHILIK JINOYATLARINI SODIR ETISHGA MOYIL BO‘LGAN SHAXSLAR BILAN YAKKA TARTIBDAGI PROFILAKTIK CHORA-TADBIRLARNI AMALGA OSHIRISH FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Norboyev Azizbek Komilovich

O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi 3-kurs 319-guruh kursanti

Annotatsiya

Mazkur maqolada profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil bo‘lgan shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish faoliyatini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tovlamachilik jinoyatlarining oldini olishda profilaktika inspektorlarining o‘rni, huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslarni aniqlash, ularning xulq-atvorini o‘rganish va individual profilaktik ta’sir choralarini qo‘llashning huquqiy hamda tashkiliy jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, yakka tartibdagi profilaktik tadbirlarning samaradorligini oshirish, profilaktika hisobida turuvchi shaxslar bilan manzilli va tizimli ishlash, mahalla va boshqa hamkor tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish masalalariga e’tibor qaratilgan. Tadqiqot natijasida tovlamachilik jinoyatlarining barvaqt oldini olish, ularni sodir etishga moyil shaxslarning kriminogen xulq-atvorini korreksiya qilish hamda profilaktika inspektorlarining ushbu yo‘nalishdagi faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar

profilaktika inspektori, tovlamachilik, jinoyatchilik profilaktikasi, yakka tartibdagi profilaktika, huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslar, profilaktik hisob, individual profilaktik chora-tadbirlar, kriminogen xulq-atvor, huquqbuzarliklarning oldini olish.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы совершенствования деятельности инспекторов профилактики по проведению индивидуальных профилактических мероприятий с лицами, склонными к совершению преступлений, связанных с вымогательством. Раскрываются роль и значение инспекторов профилактики в предупреждении преступлений, связанных с вымогательством, особенности выявления лиц, склонных к совершению правонарушений, изучения их поведения и применения индивидуальных профилактических мер воздействия. Особое внимание уделяется повышению эффективности индивидуальной профилактической работы, организации системного и адресного

взаимодействия с лицами, состоящими на профилактическом учёте, а также укреплению взаимодействия инспекторов профилактики с органами самоуправления граждан и другими субъектами профилактики. По результатам исследования разработаны научно-практические предложения и рекомендации, направленные на раннее предупреждение преступлений, связанных с вымогательством, коррекцию криминогенного поведения лиц, склонных к их совершению, и совершенствование деятельности инспекторов профилактики в данном направлении.
Ключевые слова
инспектор профилактики, вымогательство, профилактика преступности, индивидуальная профилактика, лица, склонные к совершению правонарушений, профилактический учёт, индивидуальные профилактические меры, криминогенное поведение, предупреждение правонарушений.
Abstract
This article examines the issues of improving the activities of prevention inspectors in conducting individual preventive measures with persons who are prone to committing extortion-related crimes. The study highlights the role and significance of prevention inspectors in preventing extortion-related crimes, identifying persons prone to committing offenses, studying their behavior, and applying individual preventive measures. Particular attention is paid to improving the effectiveness of individual preventive work, establishing systematic and targeted interaction with persons registered for preventive monitoring, and strengthening cooperation between prevention inspectors, citizens' self-government bodies, and other crime-prevention stakeholders. Based on the results of the study, scientific and practical proposals and recommendations are developed aimed at the early prevention of extortion-related crimes, correction of criminogenic behavior among persons prone to committing such crimes, and improvement of prevention inspectors' activities in this area.
Keywords
prevention inspector, extortion, crime prevention, individual prevention, persons prone to committing offenses, preventive monitoring, individual preventive measures, criminogenic behavior, prevention of offenses.

Bugungi kunda jamiyatda huquq-tartibotni ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda jinoyatchilikning oldini olish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, shaxsning mulkiy huquqlariga tajovuz qiluvchi, fuqarolarning erkin irodasiga va daxlsizligiga zarar yetkazuvchi jinoyatlarning barvaqt oldini olish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, tovlamachilik jinoyatlarining sodir etilishiga sabab bo'luvchi omillarni aniqlash, bunday jinoyatlarni sodir etishga moyil bo'lgan shaxslar bilan manzilli profilaktik ishlarni tashkil etish hamda ularning takroran huquqbuzarlik sodir etishining oldini olish muhim vazifalardan biridir. Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimida profilaktika inspektorlari alohida o'rin

egallaydi. Chunki ular aholi bilan bevosita muloqotda bo‘lish, hududdagi kriminogen vaziyatni o‘rganish, huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslarni aniqlash, ularning turmush sharoiti va xulq-atvorini o‘rganish hamda ularga nisbatan individual profilaktik ta’sir choralarini qo‘llash imkoniyatiga ega. Shu sababli profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan olib boradigan yakka tartibdagi profilaktik faoliyatini ilmiy va amaliy jihatdan takomillashtirish jinoyatchilikning barvaqt oldini olishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Yakka tartibdagi profilaktik ishlarning samaradorligi, avvalo, shaxsning individual xususiyatlarini, uning ijtimoiy muhitini, hayot tarzi, xulq-atvori va huquqbuzarlik sodir etishga olib kelishi mumkin bo‘lgan omillarni chuqur o‘rganishga bog‘liq. Bunda profilaktika inspektori tomonidan shaxsga nisbatan umumiy va bir xil yondashuvdan ko‘ra, uning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda individual profilaktik dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, profilaktik tadbirlarning natijadorligini muntazam baholab borish, shaxsning xulq-atvoridagi ijobiy yoki salbiy o‘zgarishlarni monitoring qilish ham muhim ahamiyatga ega. Mazkur yo‘nalishdagi faoliyatni takomillashtirishda profilaktika inspektorlarining mahalla fuqarolar yig‘ini, ta’lim muassasalari, mehnat jamoalari, oila, jamoat tashkilotlari hamda boshqa huquqbuzarliklar profilaktikasi subyektlari bilan hamkorligini kuchaytirish zarur. Ayniqsa, tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslarning ijtimoiy muhitini sog‘lomlashtirish, ularni ijtimoiy foydali faoliyatga jalb etish va huquqiy ongini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish profilaktik ishlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shundan kelib chiqib, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish faoliyatining mavjud holatini o‘rganish, ushbu faoliyatdagi muammolarni aniqlash hamda uni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tovlamachilik jinoyatlarining oldini olish, jinoyatchilikka moyil shaxslar bilan individual profilaktik ishlarni tashkil etish hamda profilaktika inspektorlarining ushbu yo‘nalishdagi faoliyatini takomillashtirish masalalari huquqshunoslik va kriminologiya

sohasidagi ilmiy tadqiqotlarda muhim o‘rin egallaydi. Mazkur yo‘nalishda olib borilgan tadqiqotlarda, asosan, jinoyatchilikning sabab va shart-sharoitlarini aniqlash, huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish, profilaktik hisobda turuvchi shaxslar bilan individual ishlash va huquqbuzarliklar profilaktikasi subyektlari o‘rtasidagi hamkorlik masalalariga e’tibor qaratilgan. Kriminologik tadqiqotlarda jinoyat sodir etishga moyil shaxslarning xulq-atvoriga ta’sir etuvchi ijtimoiy, iqtisodiy, ma’naviy-axloqiy va psixologik omillarni o‘rganish jinoyatchilik profilaktikasining muhim yo‘nalishi sifatida qaraladi. Xususan, shaxsning ijtimoiy muhitidagi salbiy omillar, oilaviy munosabatlar, bandlik holati, huquqiy madaniyat darajasi va ilgari sodir etgan huquqbuzarliklari uning keyingi xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatishi mumkinligi ilmiy adabiyotlarda qayd etiladi. Shu bois individual profilaktik tadbirlarni amalga oshirishda shaxsning faqat sodir etgan huquqbuzarligiga emas, balki uning xulq-atvorini shakllantiruvchi omillarga ham kompleks yondashish zarur. Huquqbuzarliklar profilaktikasiga oid ilmiy ishlarda profilaktika inspektorining faoliyati hududiy prinsip, aholi bilan bevosita muloqot va individual yondashuv asosida tashkil etilishi lozimligi ta’kidlanadi. Bunda profilaktika inspektorining shaxsni o‘rganishi, uning ijtimoiy muhitini tahlil qilishi, profilaktik ta’sir choralarini individual tarzda belgilashi va amalga oshirilgan tadbirlarning natijalarini baholab borishi muhim hisoblanadi. Tovlamachilik jinoyatlariga bag‘ishlangan tadqiqotlarda esa ushbu jinoyatlarning o‘ziga xos xususiyatlari, sodir etilish usullari, jinoyatning sabab va shart-sharoitlari hamda jabrlanuvchilarga yetkaziladigan zarar masalalari yoritilgan. Mazkur tadqiqotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, tovlamachilikning oldini olish faqat jinoyat sodir etilganidan keyingi huquqiy ta’sir choralarini qo‘llash bilan cheklanmasdan, balki jinoyat sodir etishga moyil shaxslarni barvaqt aniqlash va ular bilan tizimli individual profilaktik ishlarni olib borishni ham talab etadi. Shu bilan birga, mavjud ilmiy adabiyotlarda profilaktika inspektorlarining aynan tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish faoliyatining tashkiliy, huquqiy va amaliy jihatlari yetarli darajada kompleks tadqiq etilmagan. Xususan, bunday shaxslarni aniqlash mezonlari, ular bilan individual profilaktik ishlarning mazmuni, qo‘llaniladigan profilaktik ta’sir choralarining samaradorligini baholash hamda ushbu faoliyatda

zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish masalalari yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, mavjud ilmiy-nazariy qarashlar va amaliy tajribalarni umumlashtirish asosida profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik faoliyatini takomillashtirishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish mazkur tadqiqotning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish faoliyatini o‘rganishga qaratilgan umumilmiy va maxsus ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini huquqshunoslik, kriminologiya va huquqbuzarliklar profilaktikasiga oid ilmiy-nazariy qarashlar, shuningdek, jinoyatchilikning oldini olish va individual profilaktik ta’sir choralarini qo‘llashga oid ilmiy yondashuvlar tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida **tahlil va sintez**, **induksiya va deduksiya**, **qiyosiy-huquqiy tahlil**, **tizimli yondashuv**, **statistik tahlil** va **ilmiy umumlashtirish** metodlaridan foydalanildi. Tahlil metodi orqali tovlamachilik jinoyatlarining oldini olish va yakka tartibdagi profilaktik faoliyatga oid ilmiy qarashlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o‘rganildi. Qiyosiy-huquqiy metod yordamida profilaktik faoliyatni tartibga soluvchi huquqiy normalar o‘zaro taqqoslandi. Shuningdek, amaliy faoliyatni o‘rganish maqsadida **kuzatuv**, **suhbat**, **so‘rovnoma** va **amaliyot materiallarini o‘rganish** usullaridan foydalanish nazarda tutildi. Ushbu usullar orqali profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan ishlash jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar, qo‘llanilayotgan profilaktik chora-tadbirlar hamda ularning samaradorligiga ta’sir qiluvchi omillar aniqlandi. Tadqiqot davomida olingan ma’lumotlar tizimlashtirilib, umumlashtirildi va ular asosida profilaktika inspektorlarining yakka tartibdagi profilaktik faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosa, taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot metodlarining kompleks qo‘llanilishi mavzuni nazariy va amaliy jihatdan har tomonlama o‘rganish imkonini berdi.

Tovlamachilik jinoyatlarining barvaqt oldini olishda profilaktika inspektorlarining yakka tartibdagi profilaktik faoliyati muhim ahamiyatga ega. Bunday faoliyatning

samaradorligi, avvalo, tovlamachilik jinoyatini sodir etishga moyil shaxslarni o‘z vaqtida aniqlash, ularning shaxsiy va ijtimoiy xususiyatlarini o‘rganish hamda mavjud kriminogen omillarni bartaraf etishga qaratilgan individual yondashuvni ta’minlash bilan bog‘liq. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, profilaktik hisobda turuvchi yoki huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslar bilan ishlashda barcha shaxslarga nisbatan bir xil profilaktik choralarni qo‘llash kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli profilaktika inspektori tomonidan shaxsning yoshi, oilaviy va ijtimoiy holati, ilgari sodir etgan huquqbuzarliklari, xulq-atvori, atrof-muhitining ta’siri va boshqa individual xususiyatlarini hisobga olgan holda profilaktik tadbirlarni belgilash maqsadga muvofiq. Tovlamachilik jinoyatlarining oldini olishda profilaktik suhbat, huquqiy tushuntirish, ogohlantirish, oila a’zolari va yaqin ijtimoiy muhit bilan ishlash kabi choralar bilan bir qatorda shaxsni ijtimoiy foydali faoliyatga jalb etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ishsizlik, ijtimoiy moslashuvdagi muammolar, salbiy muhit va huquqiy bilimlarning yetarli emasligi kabi omillar mavjud bo‘lgan hollarda profilaktik ta’sir choralarini kompleks tarzda amalga oshirish zarur. Muhokama natijalari profilaktika inspektorlarining tovlamachilikka moyil shaxslar bilan ishlashida boshqa profilaktika subyektlari bilan hamkorlikni kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi. Mahalla, oila, ta’lim muassasalari, mehnat jamoalari va boshqa tegishli tashkilotlar bilan muntazam axborot almashinuvi hamda hamkorlikdagi profilaktik tadbirlar shaxsga ijtimoiy ta’sir ko‘rsatish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuningdek, yakka tartibdagi profilaktik tadbirlarning natijadorligini baholash masalasi ham muhim hisoblanadi. Profilaktika inspektori tomonidan amalga oshirilgan har bir tadbirning natijasi qayd etilishi, shaxs xulq-atvoridagi o‘zgarishlar muntazam tahlil qilinishi va zaruratga qarab individual profilaktik chora-tadbirlar rejasi qayta ko‘rib chiqilishi maqsadga muvofiq. Profilaktika inspektorlarining ushbu yo‘nalishdagi faoliyatini takomillashtirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

– tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslarni aniqlash va ular bilan ishlashning aniq mezonlarini takomillashtirish;

– har bir shaxs uchun uning individual xususiyatlaridan kelib chiqadigan profilaktik tadbirlar rejasini ishlab chiqish;

– profilaktik suhbat va huquqiy tushuntirish tadbirlarini muntazam ravishda tashkil etish;

– shaxsning ijtimoiy muhitini sog‘lomlashtirishga qaratilgan choralarni kuchaytirish;

– profilaktika inspektorlarining mahalla va boshqa profilaktika subyektlari bilan hamkorligini takomillashtirish;

– amalga oshirilgan yakka tartibdagi profilaktik tadbirlarning samaradorligini baholashning amaliy mexanizmlarini joriy etish;

– profilaktik faoliyatda axborot texnologiyalari va ma’lumotlar almashinuvi imkoniyatlaridan samarali foydalanish.

Umuman olganda, tovlamachilik jinoyatlarining oldini olishda faqat huquqiy ta’sir choralariga tayanish bilan cheklanmasdan, jinoyat sodir etishga moyil shaxsning individual xususiyatlari va uning ijtimoiy muhitini hisobga oluvchi kompleks profilaktik yondashuvni shakllantirish zarur. Bunday yondashuv profilaktika inspektorlarining yakka tartibdagi profilaktik faoliyatini yanada tizimli tashkil etish va huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari hamda profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik faoliyatini tahlil qilish asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Individual yondashuvni kuchaytirish. Tovlamachilik jinoyatini sodir etishga moyil har bir shaxsning yoshi, oilaviy va ijtimoiy holati, xulq-atvori, avvalgi huquqbuzarliklari hamda kriminogen muhitini hisobga olgan holda individual profilaktik ish rejasini ishlab chiqish.

2. Erta aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish. Tovlamachilik jinoyatini sodir etishga moyil shaxslarni jinoyat sodir etishidan oldin aniqlashga qaratilgan axborot almashinuvi va profilaktik monitoring tizimini kuchaytirish.

3. Profilaktik suhbatlarning mazmunini takomillashtirish. Suhbatlarni faqat umumiy huquqiy tushuntirish bilan cheklamasdan, shaxsning muammolari va jinoyat sodir etishga undovchi omillarni aniqlashga yo‘naltirish.

4. Idoralararo hamkorlikni kuchaytirish. Profilaktika inspektorlarining mahalla, oila, ta’lim muassasalari, bandlik va boshqa tegishli tashkilotlar bilan hamkorligini tizimli ravishda tashkil etish.

5. Profilaktik tadbirlar samaradorligini baholash. Har bir yakka tartibdagi profilaktik tadbirning natijasini muntazam tahlil qilish va shaxs xulq-atvoridagi o‘zgarishlardan kelib chiqib keyingi choralarni belgilash.

6. Raqamli texnologiyalardan foydalanish. Profilaktik hisobdagi shaxslar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni qonunchilik talablari asosida tizimlashtirish, xavf omillarini tahlil qilish va profilaktik tadbirlarni rejalashtirishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish.

7. Ijtimoiy moslashuvga ko‘maklashish. Tovlamachilikka moyil shaxslarning bandligini ta’minlash, ijtimoiy foydali faoliyatga jalb etish va salbiy ijtimoiy muhitdan uzoqlashtirishga qaratilgan profilaktik choralarni kengaytirish.

Tovlamachilik jinoyatlarining oldini olishda profilaktika inspektorlarining yakka tartibdagi profilaktik faoliyati muhim ahamiyatga ega. Mazkur faoliyatning samaradorligi shaxsni o‘z vaqtida aniqlash, uning individual xususiyatlarini chuqur o‘rganish, jinoyat sodir etishga sabab bo‘luvchi omillarni aniqlash va ularga nisbatan manzilli profilaktik ta’sir choralarini qo‘llash bilan bevosita bog‘liq. Tovlamachilikka moyil shaxslar bilan ishlashda faqat huquqiy ogohlantirish yoki nazorat choralaridan foydalanish yetarli emas. Profilaktik faoliyat huquqiy, ijtimoiy va tarbiyaviy choralarni o‘zida mujassam etgan kompleks yondashuv asosida tashkil etilishi lozim. Bunda shaxsning oilaviy sharoiti, ijtimoiy muhiti, bandligi, xulq-atvori va boshqa individual omillarni hisobga olish muhimdir. Shuningdek, profilaktika inspektorlarining mahalla va boshqa huquqbuzarliklar profilaktikasi subyektlari bilan hamkorligini kuchaytirish, axborot almashinuvini takomillashtirish hamda profilaktik tadbirlarning natijadorligini muntazam baholab borish ushbu faoliyatning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, profilaktika inspektorlarining tovlamachilik jinoyatlarini sodir etishga moyil shaxslar bilan yakka tartibdagi profilaktik faoliyatini takomillashtirish jinoyatlarning barvaqt oldini olish, kriminogen xulq-atvorni korreksiya qilish va hududda xavfsiz ijtimoiy muhitni shakllantirishning muhim shartlaridan biridir. Shu sababli

individual profilaktik ishlarni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish, ularning natijadorligini baholash va amaliyotga ilg‘or usullarni joriy etish mazkur yo‘nalishdagi faoliyatning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat.
3. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi. – Toshkent: Adolat.
4. O‘zbekiston Respublikasining 2014-yil 14-maydagi **“Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”**gi O‘RQ-371-son Qonuni.
5. O‘zbekiston Respublikasining **“Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”**gi Qonuni.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasidagi farmon va qarorlari.
7. Ismoilov I., Ziyodullayev M.Z. Huquqbuzarliklar profilaktikasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent.
8. Usmonaliyev M., Karaketov Y. Kriminologiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi.
9. Abdurasulova Q.R. Kriminologiya. – Toshkent: TDYU nashriyoti.
10. Kriminologiya: darslik. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi.
11. Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi.
12. Ichki ishlar organlarining profilaktika faoliyati: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi.
13. Jinoyatchilikning oldini olish va huquqbuzarliklar profilaktikasi masalalari: ilmiy-amaliy materiallar to‘plami. – Toshkent.
14. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining jinoyat-huquqiy masalalarga oid qarorlari.
15. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining huquqbuzarliklar profilaktikasi va profilaktika inspektorlari faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlari.